

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙНЯТТЯ СИСТЕМИ АРХІТЕКТУРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ НАВКОЛИШНЬОГО ПРОСТОРУ (на прикладі Прикарпаття)

Н. Савчак, к. т. н.

ORCID ID: 0000-0002-3908-7137

Львівський національний аграрний університет

Р. Савчак, аспірант

ORCID ID: 0000-0002-9641-9273

Національний університет «Львівська політехніка»

<https://doi.org/10.31734/architecture2020.21.081>

Савчак Н., Савчак Р. Особливості сприйняття системи архітектурних перетворень навколишнього простору (на прикладі Прикарпаття)

Запропоновано теоретичну оцінку особливостей сприйняття системи архітектурних перетворень навколишнього простору. Розглянуто сучасні будівлі, які не завжди вписуються у навколишнє середовище й не доповнюють його, а навпаки, спотворюють, вносячи своєрідний хаос. Звернено увагу на візуалізацію навколишнього простору відносно часу, періоду, місця сприйняття.

Досліджено етнографічне районування території Прикарпаття, для якого характерні такі схеми розселення як витягнутість уздовж річок і доріг, скученість поселення, безсистемна розкиданість у долинах і на схилах гір.

Вказано на низький рівень естетичного вирішення архітектури передмістя через зубожіння та правовий нігілізм українців у дотриманні чинного законодавства під час забудови.

Наведено низку чинників системи архітектурних перетворень навколишнього простору, які визначають доцільність їхнього розташування, особливості проектування та зовнішнього вигляду, що у свою чергу говорить про сприйняття їхніх особливостей.

Проаналізовано завдання теми дослідження. Звернено увагу на формування особливостей сприйняття системи архітектурних перетворень навколишнього простору, введено в науковий обіг деякі особливості його сприйняття. Обґрунтовано необхідність врахування різних особливостей та чинників, що впливають на побудову навколишнього простору загалом.

Здійснено оцінку сприйняття системи архітектурних перетворень, а саме перетворень, які залежать від: планувальної організації навколишнього простору; візуалізації навколишнього простору відносно місця сприйняття; зони спостереження.

Висвітлено та встановлено тенденції розвитку особливостей сприйняття системи архітектурних перетворень у просторі й середовищі поміж населеними пунктами, які стирають «грані» між містом і селом.

Ключові слова: простір, сприйняття, особливості, архітектурні перетворення.

Savchak N., Savchak R. Features of perception of the system of architectural transformations of the surrounding space (on the example of Pre-Carpathian area)

The theoretical estimation of the peculiarities of perception of the system of architectural transformations of the surrounding space is offered in the research.

In the work, modern buildings which do not always fit into the environment and do not complement it, but distort, creating chaos, have been considered. A particular attention has been paid to visualization of the surrounding space with respect to time, period, location of perception.

The ethnographic zoning of the Pre-Carpathian region is studied. It is characterized by such settlement patterns as the elongation along the year and roads, the accumulated settlements, the haphazard dispersion in the valleys and on the slopes of the mountains.

The research argues a low level of the esthetic solution of the suburban architecture because of poverty and legal skepticism of Ukrainians concerning keeping the current legislation of building.

The article describes a number of factors of the system of architectural transformations of the surrounding space, which determine the expediency of their location, features of design and appearance, manifesting perception of their features. The authors of the work substantiate the necessity to consider different particularities and factors influencing construction of the surrounding in total.

The tasks of the research topic are analyzed. Much attention is paid to formation of the peculiarities of perception of the system of architectural transformations of the surrounding space, and some features of its perception have been put into scientific circulation.

The perception of the system of architectural transformations is assessed, namely, transformations that depend on planning of the organization of the surrounding space; visualization of the surrounding space relative to the place of perception; observation areas.

The work reveals and describes the tendencies of development of the peculiarities of the perception of the system of architectural transformations in the space between the settlements, blurring the line between a city and a village.

Key words: space, perception, features, architectural transformations.

Постановка проблеми. На початку XXI ст. суттєво змінився навколишній простір Прикарпаття. Було сформовано складну палітру архітектурно-планувальних будівель, особливості сприйняття яких різні, а також створено систему архітектурних перетворень, яка інколи естетично неоправдана. Сьогодні потрібно враховувати різні особливості та чинники, що впливають на побудову навколишнього простору загалом.

На сприйняття передусім впливають: зовнішній вигляд, планування, розміщення сусідніх будівель поселень, характер занять власників (у деяких місцях Прикарпаття поселення майже зливається в одне ціле), традиції (етнографічне районування території), ступінь економічного розвитку, природні умови й ландшафт [1].

Досліджуючи особливості сприйняття системи архітектурних перетворень навколишнього простору, ми можемо звернути увагу на хаотичний, безсистемний характер забудови, жаклиний її вигляд. Зараз можна стверджувати, що виникла якась некерована система архітектурних перетворень, про яку можна говорити як погано, так і добре, але нам потрібно досліджувати особливості її сприйняття. Явище випадковості – поява окремих, зведених українськими бізнесменами сучасних будівель, які не вписуються в навколишнє середовище.

Сучасне передмістя (нові АЗС, мотелі, кафе, ресторани, салони продажу автомобілів, що монтуються з нових архітектурних конструкцій, виготовлених за новими будівельними технологіями) надає та ще більше підкреслює різкий контраст між реальним станом основної маси забудови передмістя й рівнем сучасної архітектури [2].

Низький рівень естетичного вирішення архітектури передмістя можна пояснити зубожінням та правовим нігілізмом українського населення в дотриманні чинного законодавства щодо забудови [3].

Розмаїття подібності й відмінності формування архітектури в поселеннях і поза їхніми межами (місто, селище міського типу поселення, хутір, село, дачне поселення, цвинтарі) зумовлює наявність на території різних категорій населення (постійного й сезонного, міського та сільського) [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі поодинокі розвідки В. Леонтєва, А. Ка-

рімова, В. Проскуракова та ін. підтверджують актуальність теми дослідження. Проте особливості сприйняття системи архітектурних перетворень досліджено недостатньо.

Постановка завдання. Наше завдання – дослідити формування особливостей сприйняття системи архітектурних перетворень навколишнього простору, а також ввести в науковий обіг деякі особливості його сприйняття.

Виклад основного матеріалу. Побудову простору на Прикарпатті як самих поселень, так і простору між ними, відображено рельєфом, так званими ланцюговими грядами. Тож використовують особливості ланцюгових систем поселень. Утворено поселення залежно від лісистості території на доступних місцях поблизу води й основних доріг. Сприйняття такого простору мало свої особливості: місце спостереження; кут зору спостереження; зону спостереження. Одна з особливостей архітектурної структури споруд і будівель – етнографічне районування території Прикарпаття, для якого характерні такі схеми розселення, як витягнутість уздовж річок і доріг, скупченість, безсистемна розкиданість у долинах і на схилах гір. Усе це впливає на їхні сприйняття й планувальну структуру поселення.

У межах поселень можуть бути розташовані промислові підприємства, що не спричиняють шкідливих викидів, території колективних садів і городів жителів міста, громадські будівлі та споруди, науково-дослідні установи та заклади вищої освіти, заклади відпочинку та лікування (санаторії, будинки відпочинку, фільварки, шкільні табори), спортивні споруди (іподроми, мото-, автотреки, стадіони); заміські озеленені території, зокрема ліси державного лісового фонду, лісопарки, природні заповідники, пам'ятки ландшафтно-архітектурної (парково-палацові ансамблі); мисливські господарські господарства; розсадники декоративних рослин; захисні зелені насадження (біля підприємств, уздовж берегів водойм, біля джерел водопостачання; цвинтарі, каплички тощо [5]. На систему архітектурних перетворень впливає низка чинників, які визначають доцільність їхнього розташування, особливості проектування та зовнішнього вигляду, що у свою чергу говорить про сприйняття їхніх особливостей.

Система архітектурних перетворень навколишнього простору формується упродовж певних часу, періоду, епохи й відповідає їм. Тому в різний період часу система буде інша. Для спостереження навколишнього простору Прикарпаття важливо враховувати етнографічні та історичні особливості кожного регіону. Лише за умови збереження ідентичності кожного куточка території можна відтворити особливості сприйняття краю та системи архітектурних перетворень довкілля.

Висновки. У процесі періоду, епохи можна виокремити певні особливості сприйняття системи архітектурних перетворень навколишнього простору: візуалізація навколишнього простору відносно часу, періоду, місця сприйняття; зони спостереження та площі охоплення; планувальної організації навколишнього простору.

Бібліографічний список

1. Савчак Н., Савчак Р. Особливості архітектурно-планувальної організації простору громадських будівель і споруд між різними населеними пунктами (на прикладі Прикарпаття). *Матеріали XVIII Міжнар. наук.-практ. форуму, присвяч. пам'яті інженера Ярослава Зайшлого (20–22 вересня 2017 р., м. Львів)*. Львів, 2007. С. 345–349.
2. Савчак Н. С. Естетичні рішення у просторі розвитку архітектури громадських будівель і споруд поміж містом і селом. *Вісник Львівського національного аграрного університету: архітектура і сільськогосподарське будівництво*. 2009. № 10. С. 180–183.
3. Посацький Б. С. Формування архітектурного образу міста: навч. посіб. Київ: ІСДО, 1993. 368 с.
4. Савчак Н. С. Подібності та відмінності формування архітектури в поселеннях і поза їх межами (на прикладі Прикарпаття). *Вісник Львівського національного аграрного університету: архітектура і сільськогосподарське будівництво*. 2013. № 14. С. 142–145.
5. Кучерявий В. П. Урбоекологія: підручник. Львів: Світ, 1999. 359 с.

Стаття надійшла 23.12.2019